

مسئولیت اجتماعی زنان از نگاه امام خامنه ای

مریم مهدوی - بهاره بساطی^۱

چکیده

زنان بخشی از جامعه انسانی اند که در حوزه ایمان و کمال، تفاوتی با مردان ندارند و گاه به چنان مقامی دست می یابند که مردان باید از آنان درس تقوا، شجاعت، دیانت و خضوع در برابر پروردگار بگیرند. زن موجودی است مزین به اسرار و شگفتی های فراوان و در سایه این شگفتی ها زندگی عالم بشریت در تکاپو و تداوم است. زنان دارای لطافت و ظرافت و احساس فوق العاده زیبایی هستند که این خصوصیت و اوصاف آنان سبب بر جستگی و سرآمدیشان نسبت به دیگر موجودات شده است. از این رو بحث تعریف زنان در جامعه و مشارکت و حضور اجتماعی آنها تا حد بسیاری با ادبیات فمینیستی پیوند خورده است و مطابق آن حضور اجتماعی زنان بدین معناست که زنان همپای مردان در عرصه های اجتماعی حضور یابند و هیچ گونه تفاوتی در نقش ها و مسئولیت های خانوادگی و اجتماعی زن و مرد وجود نداشته باشد. این مقاله که بصورت توصیفی-تحلیلی می باشد، با استفاده از مقالات معتبر و اسناد کتبخانه ای به بررسی اهمیت و جایگاه و حقوق اجتماعی زنان در جامعه از منظر جامعه پرداخته شده است. مسئله نقش آفرینی زنان در عرصه ی جامعه، یکی از موضوعات چالش برانگیز در جوامع مختلف بوده است. در جامعه ی ایران نیز برخوردهای توأم با افراط و تفریط و دیدگاه های غرب زده یاسنتی در مواجهه با این مسئله، مشکلاتی را ایجاد کرده است. به همین منظور، هدف این پژوهش شناخت و ترسیم دیدگاه آیت الله خامنه ای در خصوص نقش اجتماعی زنان است که می تواند ره گشای عمل جامعه ی زنانه ایران گردد. بنابراین، پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این پرسش است که زنان با تأکید بر بیانات آیت الله خامنه ای از چه نقش اجتماعی برخوردارند؟

واژگان کلیدی: مسئولیت، اجتماع، آیت الله خامنه ای

^۱ طلبه مدرسه علمیه فاطمه الزهراء (س)، اسلام آبادغرب

مقدمه

در ایران مسئله‌ی حضور و نقش اجتماعی زنان، زوایا و ابعاد مختلفی داشته است که می‌توان در بطن تاریخ تحولات ایران در خصوص این موضوع، نظریات متفاوتی را مشاهده کرد که هر کدام بر اساس هستی‌شناسی خود، قرائتی متفاوت از مسئله‌ی نقش اجتماعی زنان ارائه کرده‌اند؛ اما آن چیزی که در تحلیلی کلان قابل مشاهده است، وجود دو دیدگاه غالب است که نقش زنان را ترسیم کرده‌اند، دیدگاه اول متأثر از سنت است که نقش زن را تنها در چارچوب خانواده تعریف می‌کند و برای زن، جایگاه و نقش اجتماعی قائل نیست و دیدگاه دوم دیدگاه مدرن و غربی است که به ویژه از نظریه‌های فمینیستی نشأت گرفته و معتقد است که جنسیت، تعیین‌کننده‌ی بهره‌مندی از حقوق فردی نیست و سرشت زنانه و مردانه یکسان است. پس زن و مرد می‌توانند به صورت برابر در عرصه‌ی اجتماع فعالیت کنند. بنابراین در گام اول به تحقیر و سرزنش نقش خانوادگی زن پرداخته و معتقدند که زن تنها در اجتماع و در جایگاه شغلی هویت مستقل خواهد داشت (خادمی، ۱۳۹۱، ص ۲۶۰). بنابراین نقش زن را مستقل از نقش خانوادگی و تنها در چارچوب جامعه در ذیل حضور و فعالیت‌های اجتماعی، تعریف و تبیین می‌کند و خانواده و نقش خانوادگی را برای زن ظلم و ستم تلقی کرده و راه‌راهی از این ستمگری را عدم ایفای نقش خانوادگی می‌داند؛ اما نکته مهم، نسبت و میزان ارتباطی است که میان این دو دیدگاه بر اساس ویژگی‌ها و مختصات بیولوژیک، زیستی، فرهنگی و اجتماعی زن مسلمان ایرانی برقرار است.

بیان مساله:

آیت الله خامنه ای به منظور ساختن و آبادانی ایران اسلامی، دیدگاه منسجم و نظام مندی از نقش اجتماعی زنان ترسیم کرده اند. ایشان به ویژه، در بیانیه ی گام دوم انقلاب که خطاب به ملت ایران در بهمن ۱۳۹۷ به مناسبت چهلمین سالگرد انقلاب اسلامی صادر کردند، به نقش آفرینی اجتماعی زنان توجه و تأکید نمودند. ایشان در این بیانیه با هدف «جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی» توصیه هایی را ارائه نموده و سپس با مخاطب قراردادن جوانان، ضمن بیان پیشینه ی وقوع انقلاب و دشواری های آن به دستاوردهای چهل ساله ی انقلاب اسلامی ایران پرداختند و چشم انداز آینده انقلاب را در بخش های مختلفی تبیین کردند. نکته ی حائز اهمیت این است که خطاب این بیانیه بیشتر به جوانان است و از طرفی نیمی از جوانان ما را زنان تشکیل داده اند. بنابراین نقش زنان در بیانیه ی گام دوم انقلاب، غیر قابل انکار است، زیرا در نگاه ایشان زنانه مانند مردان عضوی از جامعه ی ایرانند که آبادانی ایران به حضور و فعالیت همه افراد (اعم از مرد و زن) نیازمند است. بنابراین این بیانیه، فرصتی طلایی برای نقش آفرینی و شکوفایی زنان به عنوان نیروهای تمدن ساز و جامعه ساز در عرصه های مختلف اجتماعی است.

اهداف پژوهش

براین اساس، هدف این پژوهش بررسی و شناخت اندیشه ه ای آیت الله خامنه ای در رابطه با نقش اجتماعی زنان است؛ زیرا از یک سو اندیشه های ایشان به عنوان یکی از تأثیرگذارترین صاحب نظران مسلمان شیعه م ی تواند، راهنمای عمل جامعه ی زنان ایران باشد و از سوی دیگر ایشان، رهبری جامعه ی ایران را عهده دار هستند و نظرات ایشان، نسبت به هر فرد دیگری می تواند در امور مربوط به زنان مؤثر باشد.

پیشینه پژوهش

انسان موجودی اجتماعی است که از لحظه تولد تا آخر عمر در اجتماع به سر می برد و همواره در تعامل با انسانهای دیگر است، وی همواره باید بیاموزد که چگونه در جمع زندگی کند و نیازهای خود را ارضا نماید. این امر نیازمند یک سری مهارتهای اجتماعی است که فرد طی مراحل یادگیری و جامعه پذیری آنها را فرا می گیرد و یادگیری درست آنها می تواند به شکل گیری مسئولیت پذیری اجتماعی منجر شود. مسئولیت پذیری اجتماعی زنان موضوع جدیدی نیست، اما به نظر می رسد ارتباط با پیشینه پژوهش می توان به مجموعه ۵ جلدی «نقش و رسالت زن» (بانک ی پور، ۳۹۳۱) اشاره نمود که همه سخنرانی ه ای آیت الله خامنه ای درباره ی زنان از آغاز انقلاب تا سال ۳۹۲۱ را شامل می گردد. مقاله ی «مدل مفهومی موضوع زن در گفتمان انقلاب اسلامی: منظومه فکری آیت الله خامنه ای» (خادمی، ۳۹۸۱)، به زن انقلابی اشاره می کند که همپای مردان در تحول جامعه دخیل است. مقاله ی «جایگاه زنان در گفتمان ره بران انقلاب اسلامی» (سیمبر- رضا پور، ۳۹۷۱)، روش توصیفی تحلیلی بر مقوله هایی نظیر ارزش ه ای اسلامی، انسانیت، مقام مادر و مشارکت در تعیین سرنوشت زنان تأکید کرده است. ه. مچنین کتاب «بازیابی هویت حقیقی زن» (کربلایی، ۳۹۰۱)، نقش زن را از دیدگاه آیت الله خامنه ای در چهار حوزه ی فردی، خانوادگی، اجتماعی و سیاسی بررسی کرده و مقاله ی دیگری با عنوان «واکاوی نقش اجتماعی زنان از منظر آیت الله خامنه ای» (لولا آور، ۳۹۴۱)، دیدگاه آیت الله خامنه ای را با دیدگاه اندیشمندان مسلمان مقایسه نموده و نقش زنان را در پنج دسته ی تحصیل، اشتغال، سیاست، ورزش و مجاهدت بررسی کرده است. کتاب «الگوی سوم (الگوی رفتاری زن در خانواده و جامعه)» (هدایت نیا، ۳۹۶۱)، از مبحث الگوی سوم در منظومه ی فکری آی ت الله خامنه ای الهام گرفته و الگو ه ای موجود در باره ی زن را ترسیم کرده و در نهایت الگوی خانواده گریزی، خانه نشینی و خانواده گرایی همراه با حضور اجتماعی مسئولانه رابه دست آورده است.

است. همچنین در خصوص اشتغال و فعالیت سیاسی به رعایت عفاف، حجاب و عدم اختلاط زن و مرد اشاره می کنند. در نهایت ایشان در رابطه با مقوله ی مبارزه مجاهدانه، حضور زنان در عرصه ی جهاد باعث افتخار می دانند.

نتیجه ای که از این یافته ها بدست آمده این است که ورود زنان به عرصه های فراتر از محدوده ی خانواده؛ یعنی نقش اجتماعی و مسئولیت پذیری در جامعه یکی از حقوق آنان است، اما از منظر ایشان زمانی این نقش اهمیت دارد که کیفیت آن از هرگونه افراط و تفریط به دور باشد؛ این امر بدین معناست که تشویق ایشان به تحصیل زنان، نشانه ی دیدگاه ایشان است که زن را صاحب تعقل می دانند و برخلاف دیدگاه برخی از افراد سنتی است که تعقل زن را ضعیف و احساسات زن را قوی می دانند.

از سوی دیگر، ایشان برای اشتغال و فعالیت سیاسی زنان اهمیت قائلند، ولی دیدگاه شان برخلاف برخی از دیدگاه ه ای سنتی است که نقش زن را تنها در محیط خانواده تعریف می کنند؛ البته دیدگاه ایشان با دیدگاه ه ای مدرن و غربی به ویژه نظریه های فمینیستی هم متفاوت است. نظریه های فمینیستی، زن را تنها با نقش های اجتماعی تعریف می کنند و نقش خانوادگی زن را ظلم بر زن می دانند و راه ایی از ظلم را فعالیت اجتماعی زن می دانند، در صورتی که ایشان اولویت را به نقش خانوادگی زن می دهند و نقش اخلاقی و تربیت اجتماعی زن را در تربیت و آماده سازی آینده سازان کشور بسیار مهم می دانند. ایشان اشتغال و فعالیت سیاسی را به شرط لطمه نخوردن به نقش خانوادگی زن، توجه به خصوصیات زنانه و رعایت مسئله ی محرم و نامحرم، خالی از اشکال می دانند. نکته مهم دیگری که از یافته ها، استنباط شده، این است که ایشان بر ترکیب نقش های خانوادگی و اجتماعی تأکید می کنند که ترکیب نقش ها، در جامعه تعادل و توازن ایجاد می کند و برای اینکه، این ترکیب نقش ها صورت گیرد، نیاز است که سبک زندگی ایرانی - اسلامی شکل بگیرد که این امر نیازمند الگوگیری از زنان روحانی و ملکوتی نظیر حضرت زهرا (س) است، زیرا ایشان هیچ گاه، نقشی را به نفع نقش دیگر حذف نمی

کردند و در ایفای هر دو نقش خانوادگی و اجتماعی، اعتدال را حفظ می کردند.

منابع

- آبراکرامبی، نیکلاس (۳۷۰۱). فرهنگ جامعه شناسی، ترجمه حسن پویان. تهران: چاپخش.
- باردن، لورنس (۳۷۵۱). تحلیل محتوا، ترجمه ملیحه آشتیانی. تهران: دانشگاه شهیدبهشتی.
- بانکی پور، امیرحسین (۳۹۳۱). نقش و رسالت زن. تهران: انقلاب اسلامی.
- خادمی، عاطفه (۳۹۸۱). مدل مفهومی زن در گفتمان انقلاب اسلامی: منظومه فکری آیت الله خامنه ای. زن در توسعه و سیاست، ۵۶۲-۲۷۲.
- خامنه ای، سیدعلی (۱/۱/۳۹۴۱)، بیانات در حرم مطهر رضوی، تهران: دفتر نشر و حفظ آثار آیت الله خامنه ای.
- خامنه ای، سیدعلی (۱/۳/۳۹۰۱)، بیانات در جمعی از بانوان نخبه به مناسبت ولادت حضرت زه راه، تهران: دفتر نشر و حفظ آثار آیت الله خامنه ای.
- خامنه ای، سیدعلی (۱۱/۰۱/۳۷۰۱)، بیانات در جمع خانواده شهدا و جانبازان و مفقودان، تهران: دفتر نشر و حفظ آثار آیت الله خامنه ای.
- خامنه ای، سیدعلی (۳۱/۰۱/۳۹۵۱)، بیانات در دیدار نخبگان و دانشجویان بسیجی، مدال آوردان دانشگاه شریف، تهران: دفتر نشر و حفظ آثار آیت الله خامنه ای.
- خامنه ای، سیدعلی (۳۹۷۱)، بیانیه گام دوم انقلاب، تهران: دفتر نشر و حفظ آثار آیت الله خامنه ای.
- خامنه ای، سیدعلی (۴۱/۰۱/۳۹۰۱)، بیانات در سومین نشست اندیشه ه ای راه بردی باموضوع زن و خانواده، تهران: دفتر نشر و حفظ آثار آیت الله خامنه ای.
- خامنه ای، سیدعلی (۲۰/۲۱/۳۷۵۱)، بیانات در اجتماع زنان خوزستان، تهران: دفتر نشر و حفظ آثار آیت الله خامنه ای.

خامنه ای، سیدعلی (۱۲/۲/۳۹۲۱)، بیانات درجمعی ازبانوان فره یخته، تهران

:دفترنشرو حفظ آثارآیت الله خامنه ای .

خامنه ای، سیدعلی (۲۲/۲۱/۳۹۷۱)، بیانات درجمع خانواده شهدای حرم، تهران

:دفترنشرو حفظ آثارآیت الله خامنه ای .

خامنه ای، سیدعلی (۲۲/۸/۳۷۰۱)، بیانات درجمعی ازپرستاران، تهران: دفترنشرو حفظ

آثارآیت الله خامنه ای .

خامنه ای، سیدعلی (۲۵/۹/۱۳۷۱)، بیانات به مناسبت میلادفرخنده حضرت زه راوروززن

،تهران: دفترنشرو حفظ آثارآیت الله خامنه ای .

خامنه ای، سیدعلی (۲۶/۰۱/۳۸۶۱)، بیانات دردیدارباگروه ی ازپزشکان سراسرکشور، تهران

:دفترنشرو حفظ آثارآیت الله خامنه ای .

خامنه ای، سیدعلی (۳۰/۱/۳۹۳۱)، بیانات درجمعی ازبانوان برگزیده، تهران: دفترحفظ

ونشرآثارآیت الله خامنه ای .

خامنه ای، سیدعلی (۳۰/۷/۳۷۶۱)، بیانات دره مایش بزرگ خواه ران درورزشگاه آزادی به

مناسبت جشن میلادحضرت زه را، تهران: دفترنشرو حفظ آثارآیت الله خامنه ای .

خامنه ای، سیدعلی (۵/۵/۳۸۴۱)، بیانات دردیدارباجمعی ازمداحان اه ل بیت (ع)، تهران

:دفترنشرو حفظ آثارآیت الله خامنه ای .

خامنه ای، سیدعلی (۵/۹/۳۶۹۱)، بیانات ویژه روزبسیج درپادگان امام حسن مجتبی (ع)

،تهران: دفترنشرو حفظ آثارآیت الله خامنه ای .

دوچ، مرتون (۳۷۴۱)، نظریه ه ادرروانشناسی اجتماعی، تهران: دانشگاه تهران .

ریتز، جورج (۱۳۷۱)، نظریه جامعه شناسی دردوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی .

تهران: نشرعلمی .

سیمبر، رضا؛ رضاپور، دانیال (۳۹۷۱)، جایگاه زنان درگفتمان ره بران انقلاب اسلامی

، فصلنامه علمی پژوه شی زن وجامعه، س ۹، ش ۵، ۲۰۵.

عضدانلو، حمید (۳۸۴۱)، آشنایی بامفاهیم اساسی جامعه‌شناسی، تهران: چاپخش .

کربلایی، محسن (۳۹۰۱)، زن و بازیابی ه‌ویت حقیقی، تهران: انقلاب اسلامی .

گیدنز، آنتونی (۳۸۹۱)، جامعه‌شناسی، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نی .

لولاآور، منصوره (۳۹۴۱)، واکاوی نقش اجتماعی زنان از منظر ایت‌الله خامنه‌ای، نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمان، ۹-۸۲.

محمدپور، احمد (۳۹۲۱)، روش تحقیق کیفی (ضدروش)، تهران: جامعه‌شناسان .

نوربخش، سیدمرتضی (۳۸۵۱)، جامعه‌شناسی عمومی، تهران: بهینه .

هدایت‌نیا، فرج‌الله (۳۹۶۱)، الگوی سوم (الگوی رفتاری، زن، خانواده و جامعه)، تهران: لشکر فرشتگان .

هولستی، ال.ار (۳۷۳۱)، تحلیل محتوای علوم اجتماعی و انسانی، ترجمه نادر سالارزاده امیری، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی .